

bo zalagal s pičo po eni, z gnojem po drugi strani in to ti bo dalo najbolj živ dokaz, da dobro obdelana (gnojena) senožet mnogo več čistega dohodka daje, kakor slabo ali nič obdelana. Ako uže nočemo na drobno računati, verjel mi boš rad, da te snaženje, košnja, sušenje in vožnja sena na gnojeni senožeti, na kateri prideláš 40 voz sena, prav gotovo ne bo še enkrat toliko stala, kakor vse to delo na zapuščeni senožeti, na kateri prideláš na tistem prostoru samo 20 voz. Vse, za kar so oni stroški primeroma nižji, je tvoj dobiček vsled gnojenja.

S čem pa naj se gnoje senožeti? — Odgovor na to vprašanje bil bi bolj težaven, ako bi se hoteli spuščati v nadrobnosti, ker gnoj ima se ravnati po legi in naravi senožeti: sploh pa, kakor nam je danes namen o tem gnojenju govoriti, omenjamo, da se mokrim senožetam bolj prilega pepel, gips, cestno blato, drugim pa bolj živinski gnoj.

Sploh pa je mešani gnoj, kompost, najbolj pripraven v ta namen. Kompost si pa v večji ali manjši meri more pripraviti in si pripravlja tudi vsak umni gospodar.

Kaj pa gre vse v kompost? V kompost gre zeló vse razun kamenja in čepinj. Ako cesto nasipaš, podrzej prej blato in travo in deni vse to na prostor, kjer imaš kompost, ako pometaš, smeti vrzi na kompost, kedar mlatiš, znosi ves prah, vse rese, vse slabe pleve na kompost, kedar kolješ, vse odpadke vrzi na kompost, kedar zidovje popravljaš in ti ostaja starega ometavanja ali „frajha“, vrzi ga na kompost. Ako hočeš pred hišo na vrtu po potah imeti čedno, s peskom posuto, da se tam lahko čedno sprehaja tudi o slabem vremenu, moraš v letu večkrat podržati travo in rušine; ako napleveš slabega in umazanega plevela, kateri ni za drugo rabo, zopet poberi vso to šaro in pelji jo na svoj kompost; in tako se ti bo nabralo, ako veš vsako reč prav obrniti, vsak teden nekaj, celo leto pa precéj ali celó veliko in z veseljem boš prekidaval včasih ta svoj zaklad, ga polival z gnojnico in ko se mešanica zmedi in jo na jesen ali zgodaj spomladi napelješ na senožet in tam drobno strosiš, potem boš občudoval moč one mešanice; gotovo bo pri tvoji hiši zmiraj ostala, to je, vsako leto se ponovila večja kopica mešanega gnoja, kompost, čegar dobroto čutile bodo neposredno tvoje lepe senožeti, in posredno tvoja lepa živina v hlevu in cvetoče tvoje gospodarstvo.

Solske stvari.

Nadzorniki ljudskih šol na Kranjskem.

Kolikokrat smo Slovenci razne avstrijske vladne in nevladne nasprotnike naše zagotavljevali, da mi nismo nasprotniki nemškega jezika, da ga niti ne sovražimo niti ne preganjamo. Mi le to zahtevamo, da se rabi naš ljudski jezik slovenski povsod ondi, kjer gre za izobraženje našega naroda.

Najvažnejši narodi za ljudsko izobraženje pa so gotovo male šole, to je, ljudske ali narodne učilnice. V teh šolah ni pri nobenem narodu vpeljan drug jezik nego materinski, le pri Slovencih ovira nemščina napredovanje teh velevažnih učilnic, dočim so se vsi drugi slovanski narodi v Avstriji tega jezika v ljudskih šolah skoro popolnem znebili. Le Slovenci se ga ne moremo otresti.

Na Kranjskem se je vsaj letos učiteljstvo in ljudstvo nadejalo, da se bode vkrenilo tudi zastran ljudskih šol kaj, ko se je zastran gimnazij vendar začelo prena-

rejati marsikaj slovenščini na korist. Na Kranjskem so namreč učni načrti deželnega šolskega sveta od leta 1875. in 1879. prav veliko nemščine vpeljali v dvo-, tri- četverorazredne šole, toliko namreč, da se mora več ur porabiti za nemščino, nego za slovenščino.

Utegnilo se je zgoditi, kar je naravno, da so bili učenci v nemščini, zlasti v slovnici, prestopivši v srednje šole boljše podkovani, nego v svojem materinskem jeziku. To so tudi nemške srednje šole zahtevale.

Slovenske gimnazije bodo pa morda zdaj več slovenščine tirjale. Zato bi bilo pač primerno, da bi nadzorniki učitelje opozorili na večje gojenje tega predmeta. A od takih okrajnih šolskih nadzornikov, kakoršne imamo sedaj, tega nihče pričakoval ne bo, kajti vsi so zaljubljeni v zveličavno nemščino. Sliši se, da dobimo nove nadzornike; nekateri pravijo pa, da so ministerstvu predloženi zopet sami nemškutarji. To vendar ni mogoče, in tega se vendar nismo nadejali, da bi se napredovanje naših šol zopet motilo z nemškutarskimi nadzorniki, kateri imajo navadno le nemščino pred očmi. Oni gledajo v prvi vrsti na to, da učitelj le v nemškem jeziku uraduje, da prebira le nemške časopise in knjige, da se ne briga za slovenske zadeve. V šoli zahtevajo ti možje, da učitelj veliko časa potratí za nemščino, da še celó z otroci slovenskih kmetov po nemški se pogovarjati poskuša, da morebiti celó po nemški z njimi moli in poje. Zunaj šole zahtevajo taki nemškutarski nadzorniki, da učitelj ne zahaja v narodne kroge, da se peča le z nemško mislečimi in nemško govorečimi ljudmi, da se ne udeležuje narodnih veselí in svečanosti, s kratka, nemškutarski nadzorniki ne marajo za narodne učitelje, oni so na kvar narodnemu značaju slovenskih šol. Imenovanje nemškutarskih nadzornikov bi bila velika klofuta Slovencem na Kranjskem in bi oplašilo in neprijetno zadelo narodne učitelje ravno zdaj, ko so se tako za gotovo uže nadejali rešitve nesrečnih Simovcev.

Tržaška razstava.

V Trstu izhajajoča „Edinost“ popisuje hrvatski pavilijon v tržaški razstavi tako-le:

Pred paviljonom nahajamo les, kateri predstavlja največje bogastvo in predmet največje trgovine Hrvatske; tam so debla, dilje, doge iz različnega lesa; posebno pozornost obračajo na se hlodi hrastovega, bukovega, jesenovega, brezovega čisto zdravega lesa, debeli od 100, 127 do 162 centimetrov, potem hrastova debla po 15 in več metrov dolga in do 2 metra debela, skoro na obeh straneh enaka, to vam je les, kakor zvon, potem doge vseh vrst iz raznega lesa, deske, bordonali itd. Med razstavljalci lesa se odlikujejo posebno gg.: A. Tüköri iz Dombovara, grof Bombelles iz Opeke, Marović in Sipiš iz Siska, mizarsko društvo v Zagrebu, pl. Miškić iz Kostanjice, Vidmar in Rogič iz Šentjurja.

Ko si ta les ogledaš, nahajaš se nehoté pred poskuševališčem sremskega vina; tam moreš dobiti kapljico vina, kakor si boljšega želeti ne moreš, posebno dobro je tako zvano vino Schiller, rudeče, 6. do 8 letno, po 80 soldov liter, to je vince plemenitega okusa in se v obče tako dopada, da ga vse hvali brez razločka narodnosti. Poskušali smo tudi po 40-, 50- do 70 letna črna vina, lastnino vinarskega društva v Iloku na Sremskem; to vam je božja kapljica, ogujena in dišeča, kakor rožica, in pri vsem tem še ni tako draga, če pomislimo, da veljá ena butelja iloškega vina od l. 1811. samo 2 gold. Tudi moramo omeniti, da je iloško društvo razstavilo svoja vina tudi v Beču, Parizu in dru-

god po širokem svetu, in povsod je bilo odlikovano s^o zlato svetinjo. Kdor torej pride na razstavo, naj ne pozabi obiskati poskuševališča pod hrvatskim paviljonom, pred katerim vihra 14 metrov dolga zastava in vabi uže sama ob sebi slovanski svet pod svojo senco.

Kako pač dobro dé Slovanu, ko vidi na tržaških morskih obalih vihrajoče slovenske zastave; veselilo pa nas je še posebno to, da je odbor tudi pri vhodu in blizu pilzenskega paviljona postavil velike zastave v slovanskih barvah, ter tako vendar tudi priznal našo zastavo.

Ko vstopiš v paviljon, očara te mnogobrojnost in okusna razvrstitev razstavljenega blaga. Pritličje je velika dvorana, katero v prvem stropu obdaja velika v najlepšem slogu napravljena galerija, visok strop je po stranéh krit s^o šipami; a odičen je ves s prekrasnimi preprogami in pregrinjali (tapeti), katere vse so razstavili narodni tkalci iz Rume in Komletice, vseh skup je teh preprog v raznih jako živih barvah nad 700, ker samo Ruma jih je razstavila nad 500, Komletica pa nad 200. Preproge so vse v znanem hrvatskem slogu in v živih barvah na roko tkane; jako lepe, iz dobrega blaga napravljene, toraj tudi jako trdne in trajajo navadno za vse življenje. Delo iz Rume je bolj solidno in trdno, a tudi draže, stane ena taka preproga od 30 do 60 gld., med tem, ko so Komletčani uže bolj posnemali okus in zahtevo časa, oni so razstavili preproge v modernejšem okusu, pa po jako nizki ceni, 10 do 40 gold.

Vidi se iz tega, da hrvatska domača obrtnija tudi napreduje. — Kakor rečeno, notranjost paviljona po takem odičenju, v tako mnogih barvah in potezah, zadočila je mnogo in napravlja na ogledovalce lep vtisek, ter daje vsi reči tudi nekoliko orijentalnega lica.

Ko se tako oziraš po dvorani, zapaziš najprej veliko osemoglato polico v sredini dvorane, na tej so razstavljena vina od vseh krajev obširnega kraljestva; tam je izvrstna vodica iz Bakra, katero je razstavil nek Andrijanić, potem razna bela vina risling od grofa Bombelles-a, nadalje nad 80 butelij vina Schillerja, belega, črnega od kneza Odescalchi-ja iz Iloka, med temi vini so nekatera blizo stoletna in tako fine vrste, da se smejo meriti s francoskimi in renskimi vini in morda jih tudi prekosé; knez Odescalchi ima v Iloku nad 2000 oralov samih vinogradov, in tako velike kleti, da potrebuje samo za uredovanje kleti več uradnikov in izkušenih vinoznancev; on pošilja svoja vina na Francosko, v Anglijo in v razne severne kraje.

Mnoge podružnice hrvatskega gospodarskega društva so razstavile mnogo različnih vin in žganja, posebno omeniti moramo še zelenike iz Zagorskega okraja, katero vino je veliko fineje od najboljšega renskega rislinga, potem nam je omeniti sremske slivovice, ki je pravi likêr, in ni oni, katero pri nas delajo, niti podobna. Tudi tropinovec smo pokusili, a to je pravi nektar proti našemu domačemu tropinovcu, Hrvatje pravijo temu tropinovcu „komavica“, in je ta „komavica“ bolj podobna najfinejšemu Chartreux, nego pa našemu tropinovcu, tako fin okus ima to žganje.

Omeniti nam je še vina in likerjev g. Pokorny-ja iz Zagreba, kateri je dobil nad 20 odlikovanj iz Evrope, Amerike in Avstralije, potem vina g. Arkota iz Zagreba, kateri, rodом Slovenec, dospel je do velikega vinskega trgovca, ki dela po vsem širokem svetu; konečno pa moramo priznati, da je Hrvatska, kar se tiče vinarstva, jako bogata, srečna, tudi napredujoča dežela; to mora reči vsak, kdor si reč količkaj opazuje.

Ko se tako po dvorani oziramo, zapazimo veliko polico, na kateri so razstavljeni jako lepi predmeti iz stekla; te lepe in primerno cene izdelke je razstavila tovarna stekla iz Osredka, na kranjski meji. O tej to-

varni so naši čitatelji uže gotovo kaj slišali, ona dela mnogo v naše kraje in more konkurirati s prvimi tovarnami stekla.

Pohvalno moramo omeniti obrtnije kotlarske, katera posebno cvete v Varaždinu, v dvorani nahajaš po g. Petročiju iz Varaždina razstavljen aparat za distiliranje žganja in špirita; to je jako umetno in lepo izvršeno delo, vse iz bakra in stane primeroma prav malo, namreč 1000 gold., v Trstu bi bil tak aparat najmanj 300 gold. draži; blizo tega aparata razstavil je g. Josip Polanec, Slovenec iz Varaždina, tudi jako lepe žganjarske aparate, kotle in drugo orodje iz bakra, vse prav okusno, solidno in ceno.

Zanimiva je potem izložba različnega semena gospodarskega društva iz Zagreba, katero je uredil gosp. tajnik Kuralt, potem druga enaka zbirka više šumarske šole v Križevcu, in izložba rudnikov hrvatske eskomptne banke v Zagrebu, v kateri nahajaš vse različne rude in statistične podatke; nadalje je razstavil parni mlin iz Oseka vse svoje izvrstne izdelke, Ivan Krajac iz Senja je izložil prav lepe in cene izdelke nožarstva, potem L. Hagenauer iz Zagreba razne skopce nove iznajdbe, potem avtomatičen aparat za napajanje konj, razne mreže in drugo orodje za ribji lov, med vsemi temi mnogimi objekti je gotovo dokaj zanimivega.

Omena vredna so tudi sodarska dela firme A. Budicki iz Zagreba, posebno se dopada okusno sestavljena garnitura sodov za vino, sodov je 6 in vsi so tako med seboj vezani in v taki obliki napravljeni, da vsa ta garnitura ne jemlje več prostora, nego navadna omara; potem elegantna oblika, materijal, kakor zvon, vrhu tega še cena le 120 gold., to so faktorji, ki govoré za to, da more g. Budicki tukaj s^o svojo posodo dobro kupčijo napraviti.

Omena vredni so v pritličji še drugi mnogi izdelki, kakor na pr. razstavljeni makaroni, izdelki iz voska, in še drugi mnogo zanimivi objekti; a prostora nam manjka za tako obširno popisovanje in zapustimo toraj pritličje, ker preprijazno nas vabi galerija, s katere nam doni na uho veličasten glas orgelj, saj to je le bolj prozaičen del razstave, po stopnicah gori, pa smo precej na galeriji, kjer nas navdušuje leposlovje in umetnost.

Gremo toraj po stopnicah gori in uže na teh si ogledamo prekrasne stavbene modele iz železa in mavca, katere je razstavil gosp. A. Bestebner.

Na prostorni galeriji nas pred vsem vabijo krasni predmeti mizarstva, kiparstva, zlatarstva, knjigovezarstva, s kratka, predmeti raznih umetnosti.

Pred vsem so se nam dopadle na galeriji nekatere lepo rezljane omare, stolice, mize, vse iz lepega hrastovega lesa, slog vsega tega pohištva je jako eleganten, brez vsake prenapetosti. To vse so izdelki gosp. Hekera iz Zagreba. Ta gospod je izložil tudi eno celo sobno garnituro iz masivnega hrastovega lesa, lepo delo, trdno za večnost, slog „renaissance“, in vsa ta garnitura (14 komadov) stane le 300 gold.

Na omenjenih omarah in mizah se nahajajo povsod mnoga druga umetna dela, namreč dva dobra kipa od Moretti-ja (pogrešamo pa Rendičevih umotvorov, kateri na vsak način za mnogo presežajo Moretti-jeve), potem različnih stavbarskih načrtov od g. Bollé ta in drugih, in vse polno krasno vezanih knjig, katere so izložili knjigovezi gg. Osek iz Zagreba, Schneider iz Zagreba, Luster iz Siska, in drugi. Vsa ta dela so tako elegantna, ob enem pa tudi trdna, da jih hvalijo vsi strokovnjaki; v Trstu, na priliko, nimamo tako izvrstnih bukvovezov. Omeniti moramo tudi prekrasne omare za knjige, v kateri je razstavila „Matica Hrvatska“ vse dosedaj izdane svoje knjige, prekrasno vezane; ta omara dela veliko čast gosp. J. Budicki-ju iz Zagreba, kateri jo je izdelal.

Na umetno rezljani in vdelani mizi leži steklena tružica in v tej tružici je razstavljena razna zlatenina gg. Bulvan in Pečak iz Zagreba; oni diadem, oni uhani, one zaponke, zavratnice, ali niso to umotvori prvega reda? Kar je razstavila ta firma, vse je okusno in jako umetno, pa kar je najboljšo, vse to je izdelano v čisto hrvatskem novem slogu, uvedenem po g. Bollé-tu, kakor so tudi že omenjena mizarška dela gotovo inspiracija tega umetnika.

Nadalje so posebne omembe vredni tudi tiskarski izdelki, in med temi moramo vzlasti pohvaliti dela razpostavljena po G. Albrechtovi tiskarni v Zagrebu. Ta tiskarna je na vsak način na stalu najboljših dunajskih tiskarn. — Kaj pa oni prekrasni „service“ za kavu, katerega je razstavil trgovec Hochstätter iz Zagreba, in kateri je imitacija onih malih bučic, katere hrvatski kmetje tako lepo dičijo z majhnimi slikami v raznih barvah! Takih bučic je tudi vse polno izloženih in občudovati moraš na njih umetnost prostega hrvatskega seljaka.

Dobro lesno obrtnijo zastopate tvornici Kornitzera v Brodu na Kulpi in pa Radoševića iz Lokve; prvi je razstavil klinčke za trebljenje zob, druge razne malenkosti za hišno porabo, kakor so male pušice, galanterije, palice itd., vse iz lepega lesa, dobro delano in po jako nizkih cenah. To je zopet dokaz, da so začeli na Hrvatskem upotrebljati tudi delalne moči naroda na fabriški način.

Kaj krasna so tudi vezniška dela (štikarije); naj omenim na prvem mestu prekrasne zastave, katera je na oba kraja čisto enako nacifrana, tako, da je videti, kakor da bi bila svila in zlato v svilo prav vloženo ali tkano. — To delo so razstavile milosrčne sestre v Zagrebu; nekatere enake predmete razstavile so tudi učenke preparandije v Zagrebu, in obrtna šola v Zagrebu izločila je prav praktična pa lepa šarila; ta zadnja dela so bila vsa napravljena pod vodstvom učiteljice, gospodične Ettinger-ove, ki gotovo zasluži vse priznavanje. Čestitati moramo tudi gospej Bollétovi za prekrasna ročna dela, in omeniti moramo, da je še veliko drugih hrvatskih dam razstavilo prav efektivna ženska dela. — Večinoma so ta dela napravljena po hrvatskem okusu in nahajamo v nekaterih tudi duh večkrat omenjenega slavnega arhitekta. — V tej stroki so torej Hrvatje tudi pokazali dober okus in tehnično spretnost.

Kdor hoče še kaj lepega in solidnega videti na polji lesne obrtnije, ta naj si ogleda parkete iz Pongratzove fabrike iz Zagreba, tako solidno in okusno delo zasluži na vsak način priznavanje. — Kaj pa one orglje in oni glasovir? Mislil bi človek, da je glasovir dunajsko delo; Bösendorfer tudi boljše ne dela in njegovi izdelki gotovo nimajo boljšega glasa, nego ta, ki je pa veliko ceneji; prav tako so orglje kaj dobre ne samo za salon, temuč tudi za manjšo cerkev. Gosp. Miju Hefferer-u iz Zagreba smemo po vsej pravici čestitati; njegovi instrumenti so na površji tirjatve.

Da je nek zasebnik razstavil tudi lepo delane tamburice za cel koncert, bila je dobra misel, ker Hrvatov brez tamburice si ne moremo misliti.

Pohvaliti nam je še gosp. Pospíšila, ki je razložil 3 peči v najlepšem slogu „renaissance“; občudovali smo pri teh pečeh ne samo slog, temuč tudi gradivo, posebno pa fino glažuro.

Strojarstvo je tudi jako dobro zastopano; gosp. Gjuro Lazar iz Varaždina, pa strojarsko društvo iz Zagreba razstavila sta prekrasne kože in razno usnje, katero išče para.

Omeniti nam je še elegantne konjske oprave gg. Ivana Matica in Ferko Morića iz Zagreba, potem narodnih malih krznarjev, ki so razstavili polno lepih na-

rodnih kožuhov, nadalje vrtnarja Pekljarja iz Zagreba, ki je razstavil krasne cvetice in drug vrtnarski kinč, in tudi lončarskih izdelkov g. Sonnenberga iz Krapine ne moremo zamolčati. Bilo bi še mogoč drugo posebno omembe vrednega, a mi smo le najboljše stvari natančneje opazovali in nam tudi primanjkuje prostora, da bi še bolj obširno popisovali hrvatsko izložbo v prekrasnem pavilonu.

Glavni vtisek hrvatske izložbe je ta, da je Hrvatska v kratkem času silno napredovala, da je jako bogata dežela in da ima veliko prihodnost, ako bode odsej vstrajno napredovala na začetem potu. Nas pa iz srca veselí, da moremo to konstatirati in da to ni samo naša sodba, temuč da so enacega mnenja tudi obiskovalci in časniki nemški in italijanski nam Slovanom gotovo ne posebno naklonjeni. Živela torej napredovalna Hrvatska!

Spomini

na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Vprašanje, zakaj je pozidano to prekrasno svetišče tako daleč zunaj mesta, najde odgovor v naslednji razpravi: Sv. Pavel obglavljen je bil še dobre pol ure naprej vun ob glavni cesti, ki je peljala iz Rima do starega pomorskega mesta Ostia. V katakombi Kommodille, ki se je nahajala na mestu sedanje bazilike, pokopano je bilo truplo njegovo. Na prošnjo papeža Silvestra pozidal je cesar Konstantin nad grobom kristjanom toliko priljubljenega slovečega apostola l. 324. po Kristusu baziliko, ki je bila enaka Št. Peterski v Vatikanu. Uže l. 386. dal je cesar Teodozij, s priimkom „Véliki“, združeno z njegovim sovladarjem Valentinijanom II. mestnemu prefektu povelje, naj pozida novo svetišče, ki bi bilo gledé lepote primerjeno svetosti in imenitosti kraja; gledé velikosti pa zadostivno obilnemu številu romarjev, ki so v neštevilnih trumah obiskovali sv. Pavla grob. In res! izrastlo je svetišče, prelepo in čudopolno, ki je na krasoti in velikosti prekosilo tadanjo baziliko Vatikansko. Tudi poznejša stoletja dostavljale so se vedno nove elepšave v ta prelepi božji hram, tako, da se krasota njegova nek res ni dala popisati. Blizo poldrugi tisoč let vstavljalo se je to svetišče zobu časa in vkončevalnim življenjem; dva potresa (l. 801. in 1348.) nista ga vkončala; izhodno-rimski vojskovodja Belizar spremenil ga je bil celó v trdnjavo, Longobardi in Saraceni ga oropali in onečastili, — pa kar vsi le-ti niso premogli, pokončati namreč ga, to storila je neslišana in neodpušljiva zanižnost in neskrbljivost nekega strehárja. Popravlja je namreč plehasto obstrešje popustil je na večer 15. julija 1823. leta posodo z žarečim ogljem na vrhu prekrasne cerkvenega lesenega stropa; zanetil se je iz tega strahovit požar, ki je v petih urah vkončal to, kar vse zgor navedene okoliščine v petnajst stoletjih storiti niso mogle. V jutro 16. julija gledal je Rim namestu prekrasne Št. Pavelske bazilike le še razvaline njene.

Papež Pij VII., ki je bil nekdan kot opat benediktinskega Št. Pavelskega samostana (baziliki je namreč prizidan samostan tega reda, katerega si je pa nek sedanja talijanska vlada siloma prilastila) za vzdržanje prelepe bazilike posebno goreč in vnet, ležal je o katastrofi Št. Pavelskega požara na smrt bolan. Starčku, ki je prestal v življenju toliko britkosti, niso hoteli greniti s to žalostinko smrtno ure njegove; umrl je, ne vedoč za nesrečni ta primerljaj.